

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ՌՈՆ ԱԼՊ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԻ ԷՎԻԱՆ ԼԵ ԲԵՆ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ

Հոդվածում ներկայացված Էվիան լե Բեն քաղաքը գտնվում է Ֆրանսիայի Ռոն Ալպ տարաշրջանում և իր ուրույն տեղն է գրավում տարածաշրջանի 15 առողջարանային քաղաքների շարքում: Դեռևս միջնադարում բնակավայրը հայտնի է եղել իր հանքային ջրի բուժիչ հատկությունների շնորհիվ: Հանքային ջրի աղբյուրների շուրջ կառուցվել են հիմնական առողջարանները, ձևավորվել է այժմյան քաղաքը: Քաղաքի հաստատությունների զարգացման, զբոսաշրջիկների ընդունման քանակական և որակական բարելավման, կյանքի որակի պահպանման և բարելավման քաղաքականությունը կարողացել է այս փոքրիկ քաղաքը վերածել մշակութային և գործարար տուրիզմի կենտրոնի, որտեղ չի անտեսվում նաև տեղական առողջարանային տուրիզմը: Քաղաքային իշխանությունների իրականացրած քաղաքաշինական լայնամասշտաբ ծրագրերն ապահովեցին Էվիան քաղաքի վերածնունդն ու զարգացումը: Էվիանի զարգացման խթանմանն ուղղված քայլերի իրականացմանը նախորդում են մանրակրկիտ ուսումնասիրություններն ու տարաբնույթ վերլուծությունները: Այս առումով նրա զարգացման փորձի ուսումնասիրությունը կարող է օգտակար լինել Հայաստանի Զերմուկ քաղաքի զարգացման հեռանկարների գնահատման համար:

Առանցքային բառեր. առողջարանային քաղաքներ, զարգացում, ճարտարապետություն, գործարար տուրիզմ, առողջարան:

Էվիան լե Բեն քաղաքը գտնվում է Ֆրանսիայի Ռոն Ալպ տարաշրջանում և իր ուրույն տեղն է գրավում տարածաշրջանի 15 առողջարանային քաղաքների շարքում: Քաղաքը, որի բնակչությունը ներկայումս կազմում է մոտ 8000 մարդ, գտնվում է Լեման լճի ափին՝ Շվեյցարիայի հարևանությամբ, հայտնի է իր հարուստ պատմությամբ: Դեռևս միջնադարում բնակավայրը հայտնի է եղել իր հանքային ջրի բուժիչ հատկությունների շնորհիվ: Հանքային ջրի աղբյուրների շուրջ կառուցվել են հիմնական առողջարանները, ձևավորվել է այժմյան քաղաքը: Քաղաքում դեռևս անցած դարաշրջանի սկզբին կառուցված քաղաքային կազինոն (խաղատունը) և գոլֆի դաշտը հանդիսանում են տասնամյակներ շարունակ քաղաք այցելող զբոսաշրջիկների հանգստի և զվարճանքի կազմակերպման երաշխավորը:

Որդեգրած ճիշտ քաղաքականության արդյունքում քաղաքը տարեցտարի ավելացնում է թե՛ իր բնակչության, թե՛ քաղաք այցելող զբոսաշրջիկների թիվը: Ընդհանուր առմամբ քաղաքի կենտրոնում քաղաքաշինական խոշոր ծրագրերի իրականացման քաղաքականությունն առաջնահերթ խթանեց զբոսաշրջության զարգացմանը, քաղաքային միջավայրի ձևավորմանն ու կյանքի որակի բարձրացմանը: Քաղաքային տնտեսության ակտիվացման խթանմանն ուղղված քայլերից էին տուրիզմի նոր տարատեսակների ներգրավմանն ուղղված ենթակառուցվածքների ստեղծման՝ քաղաքային իշխանությունների կողմից ընտրված կոնկրետ ուղղությունները՝ մշակութային միջոցառումների կազմակերպումն ու քաղաքում գործարարների համար հանդիպումներ կազմակերպելու (գործարար

տուրիզմի) հնարավորությունների ստեղծումը: Էվիանը, հիմնվելով առաջին հերթին իր պատմաճարտարապետական ժառանգության, հիանալի տեղադրության, ինչպես նաև առողջարանային ոլորտի նկատմամբ տաժած հատուկ ուշադրության վրա, կարող է լուրջ հայտ ներկայացնել եվրոպական շուկայի նմանատիպ քաղաքների շարքում:

Դեմոգրաֆիական առումով մոտ 8500 բնակիչ ունեցող Էվիան լե Բեն քաղաքը կարելի է համեմատել խորհրդային ժամանակաշրջանում մինչև 10000, իսկ ներկայումս 6000 բնակիչ ունեցող Հայաստանի Ջերմուկ քաղաքի հետ: Չնայած այս քանակական համապատասխանությանը՝ Ջերմուկ քաղաքի տեղադրությունը շատ հեռու է Լեման լճի ափին գտնվող քաղաքների զարգացման ընդհանուր տենդենցների հետ համեմատվելուց: Խորհրդային Հանրապետության փլուզումից հետո Ջերմուկը հայաստանյան առողջարանային բոլոր քաղաքների նման հետընթաց ապրեց, փակվեց գործող առողջարանների մեծ մասը, նկատվեց բնակչության արտագաղթ: Չնայած մեկուսացված լինելու հանգամանքին՝ Ջերմուկն իր հանքային ջրի որակի, հիանալի տեղադրության շնորհիվ անկասկած հանդիսանում է հայաստանյան առողջարանային քաղաքների առաջատարը: Վերջին տարիներին քաղաքային իշխանությունների հոգատար վերաբերմունքի արդյունքում քաղաքի վերածննդի և զբոսաշրջիկների գրավչության վերականգման որոշակի տենդենցներ նկատվեցին: Քաղաքի զարգացման հեռանկարների ուսումնասիրության արդյունքում շվեյցարացի ճարտարապետների կողմից նախագծված նոր գլխավոր հատակագիծը կանխատեսում է քաղաքի ընդլայնում և զբոսաշրջիկների թվի կտրուկ աճ:

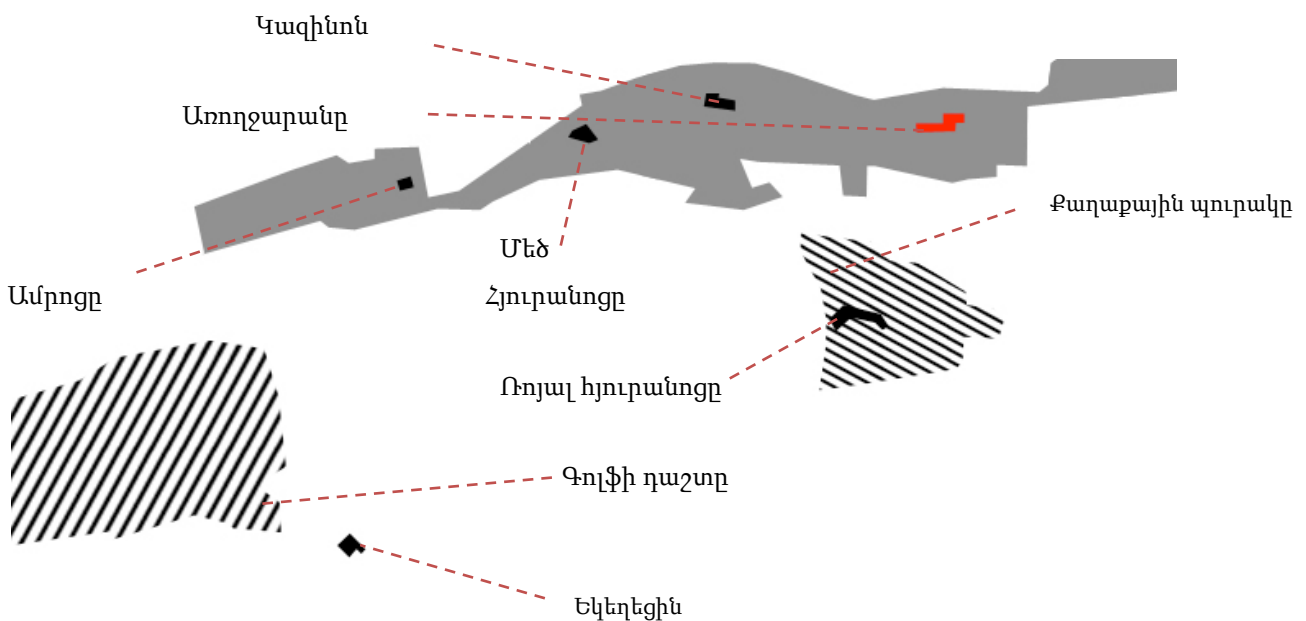
Այս երկու քաղաքների որդեգրած քաղաքականությունները (բացի քաղաքներում գործող առողջարանային ֆունկցիայից)՝ միննույն միջավայրում համախմբելու մշակութային և գործարար տուրիզմի հնարավորություններն, ընդհանուր առմամբ համընկնում են: Քաղաքային իշխանությունների իրականացրած քաղաքաշինական լայնամասշտաբ ծրագրերն ապահովեցին Էվիան քաղաքի վերածնունդն ու զարգացումը: Այս առումով նրա փորձի ուսումնասիրությունը կարող է օգտակար լինել Ջերմուկ քաղաքի զարգացման հեռանկարների գնահատման համար:

Սավուայի դքսությանը պատկանող առողջարանային բնակավայրը ձևավորվել և զարգացել է XI-XIV դդ. ընթացքում՝ հանդիսանալով Սուրբ Մորիս աբբայություն այցելելու հիմնական երթուղին և առաջին հերթին հայտնի լինելով իր նավահանգստի շնորհիվ: Բնակավայրի հանքային ջրերի աղբյուրների մասին 1807-1808թթ. Ֆրանսիական հեղափոխության ժամանակաշրջանում դեռևս շատ քիչ բան էր հայտնի: Էվիանի հանքային ջրերի բաղադրության ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ այն օգտակար է մարդու ներքին օրգանների և հատկապես միզուղիների բուժման համար: Այնուհետև Էվիանի հասանելիությանը նպաստեց նավահանգստի, ինչպես նաև Փարիզ-Միլան ազգային մայրուղու կառուցումը: 1823թ.-ին Ժնևի բնակիչ շվեյցարացի Ֆոկոնեն հիմնեց Էվիան հանքային ջրերի շահագործման առաջին կազմակերպությունը, որը ձեռք բերեց քաղաքում գործող երկու հիմնական աղբյուրների շահագործման իրավունքը: Այնուհետև կառուցվեց առաջին առողջարանը (Hotel des Bains), ինչպես նաև մի շարք հյուրանոցներ (Ֆրանսիայի հյուրանոց, Ալպերի հյուրանոց և այլն): Քաղաքի՝ լճափին գտնվելու հանգամանքը նպաստեց բազմապիսի ծառայությունների առաջարկին (զբոսանավակներ, լճափի հետիոտնային ծառուղիներ և այլն):

Ֆրանսիայի երրորդ հանրապետության ժամանակաշրջանը (XIX դ. երկրորդ կեսին) նշանավորվեց Էվիան քաղաքի ճանապարհային և երկաթուղային ուղիների ձևավորմամբ, ինչը հնարավորություն ընձեռեց տուրիզմի զարգացման և առողջարանային քաղաքի հասանելիության ապահովման համար:

1883թ.-ին կառուցված Splendid հյուրանոցն այն 20 հյուրանոցներից մեկն էր, որոնք հնարավորություն տվեցին բազմապատկել քաղաքի այցելուների ընդունման հնարավորությունները: Քաղաքում 1909թ.-ին կառուցված Ռոյալ հյուրանոցն իր ճարտարապետական յուրահատուկ լուծումներով համարվում է տվյալ ժամանակահատվածում Եվրոպայում կառուցված նշանավոր կառույցներից մեկը [1]:

Ճարտարապետ Հեբարդի կողմից նախագծված քաղաքային թատրոնն ու կազինոն ժամանակի նշանավոր գրողների և առողջարանային բուժման նպատակով ժամանած զբոսաշրջիկների հիմնական զվարճավայրերն էին: Քաղաքի տարածքը գնալով ընդլայնվում է, լճի ափին կառուցվում են մի շարք վիլաներ, հիմնական առողջարանային համալիրը կառուցվում է Լումիեր եղբայրներին պատկանող շինության հարևանությամբ, որտեղ հետագայում տեղակայվում է քաղաքապետարանը (նկ.1):

Նկ.1. Էվիան լե Բեն քաղաքի հիմնական օբյեկտների տեղադրությունը

Երկու համաշխարհային պատերազմների միջև ընկած ժամանակահատվածում Էվիանում հանգստանում են մի շարք հայտնի օտարերկրացի զբոսաշրջիկներ: Մինչ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի առողջարանային քաղաք էին այցելում ազնվականները, աշխարհիկ և հոգևոր աշխարհի ներկայացուցիչներ: 1926թ.-ին առաջին անգամ Tour de France միջազգային հեծանվային մրցաշարի մեկնարկը տրվեց Էվիանում [2]:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը զգալի վնասներ պատճառեց քաղաքին և բազմաթիվ զբոսաշրջիկների վերաուղղորդեց դեպի այլ քաղաքներ: Հյուրանոցները ոչ բավարար այցելուների պատճառով վերածվեցին բնակելի շենքերի, քաղաքի այցելուների թիվը կտրուկ նվազեց:

Ժամանակի ընթացքում զարգացման տեմպերը նվազում են. Էվիանը կորցնում է իր երբեմնի հմայքը, նվազում է այցելուների թիվը, փակվում են առողջարանները: 1970-80-ական թվականներին միայն քաղաքի հանքային ջրերի գործարանն է կարողանում որոշակի հաջողություններ գրանցել, ինչը սակայն բավարար չի լինում քաղաքի վերակենդանացման համար:

Քաղաքների զարգացման ընթացքը հատկանշական է բազմաթիվ ֆրանսիական առողջարանային քաղաքների համար: Քաղաքային իշխանությունները ձեռնամուխ են լինում քաղաքների վերակենդանացման ծրագրերի մշակման, որոնցից անմասն չի մնում նաև Էվիանը: Լեման լճի հարավային ափին գտնվելով՝ Էվիանը ձգտում է անմասն չմնալ լճի ափերին Ժնևից մինչև Մոնտրո ձգվող քաղաքների զարգացման տենդենցներից՝ միևնույն ժամանակ փորձելով Շվեյցարիային մոտ գտնվելու և քաղաքի յուրահատուկ հյուրընկալության շնորհիվ առաջարկել քաղաքային տուրիզմի զարգացման յուրահատուկ այլընտրանքային լուծումներ՝ ապահովելով որոշակի տնտեսական աճ:

Քաղաքի վերածննդին ուղղված գործողությունների իրականացման ծրագրերից կարևորվում է հանրային և մասնավոր հատվածների համագործակցությունը:

Քաղաքի զարթոնքը կապված է 1995թ.-ին քաղաքային իշխանությունների փոփոխության հետ: Նախորդ ժամանակաշրջանը հիմնականում ասոցացվում է ճգնաժամի հաղթահարմանն ուղղված անհաջող փորձերով:

Նոր իշխանությունները կարողանում են հանրային և մասնավոր հատվածին համախմբել մի ընդհանուր գաղափարի՝ քաղաքի կայուն զարգացմանն ուղղված ծրագրերի իրականացմանը, որի առանցքային հարցերից էր քաղաքային գործունեության ընդլայնումն ու տարվա բոլոր եղանակներին քաղաքի կենսագործունեության ապահովումը [3]: Այս միտումն առաջ է բերում նոր քաղաքաշինական վերաորակավորման հայեցակարգի ձևավորման անհրաժեշտություն, որի հիմնական ուղղություններն էին.

- տուրիզմի նոր տարատեսակների ներգրավմանն ուղղված ենթակառուցվածքների ստեղծում (գբոսաշրջային նոր օբյեկտների կառուցում).
- քաղաքային միջավայրի բարելավում.
- քաղաքային տարբեր հատվածների միջև կապի ապահովում:

Իշխանությունների կողմից ստեղծված **«Տնտեսական գործիչների ֆեդերացիա»** հիմնադրամը՝ կազմված գործարարներից, առողջարանային հանգստի կազմակերպիչներից, արհեստավորներից, անկախ մասնագետներից, ձեռնամուխ եղավ մի շարք հասարակական շինությունների վերակառուցման ծրագրի մեկնարկին՝ ֆինանսավորելով մի շարք ընկերությունների ներկայացրած զարգացման ծրագրերը: Տնօրինելով քաղաք այցելության օրերի քանակից գանձվող հարկի հավաքագրված գումարներին՝ այս հիմնադրամը կարճ ժամանակում զգալի արդյունք գրանցեց: Մի շարք ընկերություններ կարողացան այս ֆինանսավորման շնորհիվ վերակառուցել իրենց շինությունները, կառուցվեցին նոր շինություններ:

Քաղաքապետարանի և քաղաքի խոշորագույն ներդրող համարվող «Տուրիստական գործունեության շահագործման ընկերության» (SEAT) միջև կնքված համաձայնության շնորհիվ զարկ տրվեց քաղաքի զարգացման նոր ուղու՝ Էվիան քաղաքի՝ որպես իդեալական, հարմարավետ և երիտասարդ քաղաքի կայացման քաղաքականությանը:

Զբոսաշրջիկների այցելությունների աճին անմիջապես արձագանքեց ոլորտում ներգրավված մասնավոր սեկտորը՝ զարգացնելով տուրիզմի և հանգստի կազմակերպման ենթակառուցվածքները, ընդլայնելով մատուցվող ծառայությունների շրջանակը, ինչպես նաև բարձրացնելով ծառայությունների

որակը, ինչն անմիջապես իր արտացոլումը գտավ հյուրանոցային տնտեսության, տրանսպորտային, հասարակական սննդի, տեղեկատվական և կրթական համակարգերում:

Քաղաքաշինական միջոցառումները դիտարկվում են որպես քաղաքի տուրիստական քաղաքականության բաղկացուցիչ մաս: 1902թ. ճարտարապետ Էռնեստ Բրուննարիուսի նախագծով կառուցվեց Էվիանի՝ առաջին շքեղությամբ աչքի ընկնող առողջարանը՝ Էվիանի թերմերը, որը հազեցած էր շքեղ ճարտարապետական լուծումներով, և առաջարկում էր բարձրորակ առողջարանային ծառայություններ: 1980թ.-ին քաղաքային լճափին գտնվող հնագույն առողջարանը հրդեհի արդյունքում մասամբ այրվեց: Կառուցումից գրեթե 80 տարի անց Էվիանի թերմերը 1983թ. վերջնականապես փակվեց: 1996թ.-ին քաղաքապետարանը, վերագնելով սեփականատերերից, վերակառուցեց այն: Առողջարանի վերակառուցմամբ լուծվեցին տվյալ ժամանակահատվածում քաղաքի առջև ծառացած մի շարք խնդիրներ: Քաղաքային գրադարանը հազեցած չէր ժամանակին համահունչ գույքով, հնագույն քաղաքային առողջարանը քաղաքի սրտում վերածվել էր կիսաքանդ շինության, 1957թ.-ին կառուցված Տոնակատարությունների պալատը վերածվել էր տեղական միջոցառումների կազմակերպման և միջազգային կոնֆերանսների կազմակերպման միակ շինության: Քաղաքապետարանը վերջապես որոշեց կիսաքանդ առողջարանը վերակառուցել մի հասարակական սպասարկման շինության, որը պետք է լուծեր վերը նշված խնդիրների տեղաբաշխումն ու ֆունկցիոնալ հարցերը:

1957թ.-ին կառուցված և 2007թ.-ին վերաբացված **Լումիերի պալատ** (Palais Lumiere) անունը կրող համալիրը համապատասխանում էր միջազգային չափանիշներին և իր մեջ ընդգրկում կարևորագույն երկու ֆունկցիա՝ քաղաքն ապահովել ժամանակակից պահանջներին բավարարող գրադարանով, քաղաքին առաջարկել նոր ցուցահանդես-դահլիճ և կոնֆերանս-սրահներ (նկ.2): Այսպիսով, այս շինության վերակառուցմամբ ապահովվեց քաղաքի արտաքին գրավչությունը, միջազգային չափանիշներին համապատասխան համալիրի կառուցումը բարձրացրեց տեղական շինարարության մակարդակը:

Նկ.2. Վերակառուցված Լումիերի Պալատը (2006թ.)

Շինության երկու մասնաշենքերը միմյանց կապված են կենտրոնական դահլիճով, որի աշտարակը պսակվում է հատակագծում քառակուսի գմբեթով: Իր հիանալի ճարտարապետական լուծումներով և

ճակատային հետաքրքիր հանգիստ գունային համադրությամբ Լումիերի պալատը վերածվեց լճի հարակից միջավայրի հայացք գրավող կառույցի:

Ինչպես մյուս նմանատիպ քաղաքների կենտրոնում նման բազմաֆունկցիոնալ համալիրի կառուցումն առաջացնում է կից թաղամասերի վերակառուցման անհրաժեշտություն, այնպես էլ Էվիանում Լումիերի պալատի վերակառուցումը խթանեց կից թաղամասերի զարգացմանը:

Ընդհանուր առմամբ քաղաքի կենտրոնում քաղաքաշինական խոշոր ծրագրերի իրականացման քաղաքականությունը խթանում է զբոսաշրջության զարգացմանը, արդյունքում առաջ է գալիս քաղաքային միջավայրի ձևավորմանն ուղղված քայլերի իրականացման անհրաժեշտություն: Այս նպատակով սկսվում է **Շարլ դե Գոլ** հրապարակի վերակառուցումն իտալական ոճով: 3000քմ մակերեսով վերակառուցված հրապարակը ձևավորում է քաղաքի սիրտը և յուրօրինակ կապ հանդիսանում լճափով զբոսնող զբոսաշրջիկների և քաղաքի առևտրային փողոցի միջև: Հրապարակի վերակառուցմամբ հարկ եղավ քաղաքի մի շարք ճանապարհներ դարձնել հետիոտնային:

Ընդհանուր առմամբ, այս մոտեցումը միավորեց երեք սկզբունքային տարբեր միջավայրեր՝ լիճը, առևտրային փողոցը և XIX դարում կառուցված պատմական Աղբյուրների թաղամասը:

Առողջարանային քաղաքներում պատմամշակութային հուշարձան համարվող կառույցների կառավարումը բարդանում է, քանզի հենց այդ շինություններին է բաժին ընկնում տնտեսական և մշակութային առումով հիմնական դերը: Այդ շինությունները պահպանման և վերականգնման արդյունքում կարող են դառնալ զբոսաշրջության զարգացման խթանիչ հիմնական գործոններից մեկը: Ժամանակակից իրականության մեջ հուշարձանների նկատմամբ մարդկանց հետաքրքրությունը հասկանալով՝ Էվիանի իշխանությունները քաղաքի երբեմնի հեղինակության վերականգնմանն ուղղված ծրագրի իրագործումը սկսեցին հին քաղաքային առողջարանի վերակառուցումից: Նույն խանդավառությամբ, հոգատարությամբ և ջանքերով նրանք գործարկեցին դեռևս 1969թ. դադարեցված ճոպանուղին, որն իր ուրույն տեղն ունեցավ քաղաքային տրանսպորտի համակարգում՝ մեծ բավականություն պարգևելով զբոսաշրջիկներին և քաղաքի բնակիչներին:

2007թ.-ին **Լուսավորության ծրագրի** իրագործմամբ լուծում տրվեց պատմամշակութային արժեք ներկայացնող հուշարձանների գնահատմանն ու արժևորմանն ուղղված ջանքերին: Այս ծրագիրը մի կողմից ուղղված էր քաղաքի ճանապարհային ցանցի լուսավորության արդյունավետության բարձրացմանը՝ շինությունների շահագործմանն ու գործառնական նշանակության արտահայտչականությանը, մյուս կողմից այն միտված էր ճարտարապետական ժառանգության, բնության օգտագործման և դրա առանձնահատկությունների գնահատման արժևորմանը:

Պատմամշակութային ժառանգության կառավարման հիմնախնդիրներից է դրանց արդիականացման խոչընդոտների կարգավորումը: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ավարտից հետո բոլոր առողջարանային քաղաքների նման Էվիանը նույնպես չխուսափեց ճգնաժամից: Տնտեսական, կառուցվածքային ճգնաժամի հետևանքով կտրուկ նվազեց քաղաք այցելող զբոսաշրջիկների, ինչպես նաև բուժման նպատակով այցելուների քանակը: Մինչև 1974թ. իշխանությունները քայլեր չեն ձեռնարկել քաղաքի առողջարանային ֆունկցիան վերակենդանացնելու ուղղությամբ: Եվ միայն 1984թ.-ից սկսած Էվիանում առաջարկվեցին ժամանակին համահունչ ծառայություններ [4]:

Ներկայումս բուժման նպատակով քաղաք այցելողների թիվը կազմում է տարեկան 950-1000 մարդ, իսկ զուտ զվարճանալու և հանգստանալու նպատակով այցելող զբոսաշրջիկների թիվը կազմում է 10000-

11000 մարդ: Այդուհանդերձ նույնիսկ այսօր որոշ առողջարանային քաղաքների նման Էվիանը նույնպես տուժում է քաղաքի առողջարանային ֆունկցիայի նկատմամբ ուշադրության պակասի և քաղաքներում գործող հանքային ջրերի գործարանների միմյանց հետ մրցակցության պատճառով:

Ֆրանսիայում, ինչպես ամբողջ աշխարհում, մարդկանց հանգստի կազմակերպման բացառապես բուժման նպատակով նախատեսված առողջարանները կորցրեցին իրենց գրավչությունը, ինչի արդյունքում Էվիանում մի շարք առողջարանային ծառայություններ առողջարաններից տեղափոխվեցին հյուրանոցներ: Առողջարանային ֆունկցիայի դեպի հյուրանոցային համալիրներ ուղղորդմանը նպաստեցին երեք շատ կարևոր գործոն.

- առողջարաններին հատկացվող պետական ֆինանսավորման չափաբաժնի կրճատմամբ հյուրանոցային համալիրների եկամուտների ավելացումը.
- քաղաքի կենտրոնի բարձրակարգ ծառայություններից առավելապես ունևոր հաճախորդների օգտվելու հավանականությունը.
- և վերջապես նմանատիպ բարձրորակ առողջարանային խնամքը թելադրում է նաև ծառայության որակի և գնի բարձրացում (երեխաներին ցուցաբերվող հատուկ խնամք, բարձրակարգ խնամք տարբեր տարիքային խմբերի համար):

Այսպիսով, ինչպիսին էլ լինեն առողջարանային գործունեության զարգացման տենդենցները, քաղաքապետարանն իր հերթին փորձում է բոլոր շահագործող կողմերին (հյուրանոցներ-առողջարաններ) համատեղելով լուծումներ գտնել առողջարանային ֆունկցիայի խթանման համար:

Զբոսաշրջության որակի բարելավման միջոցառումների և քաղաքի միջազգային հեղինակության բարձրացմանը միտված քայլերից է 1995թ. քաղաքի տուրիստական վերատեղաբաշխմանն ուղղված ծրագիրը: Բարձրաճաշակ տուրիզմն այսուհետ այս քաղաքականությանն ուղղորդող հիմնական գծերից է, որը հիմնվում է խոշոր քաղաքներին բնորոշ մշակութային և արվեստի տուրիզմի ոլորտների վրա: Այս ընտրությունը բավականին հանդուգն քայլ է համարվում 8000 բնակիչ ունեցող փոքրիկ քաղաքի համար: Բայց քաղաքաշինական ոլորտը համակարգող ընկերությունը հաստատում է Էվիանը տարածաշրջանային դերակատարություն ունեցող քաղաքի վերածելու իր միտվածությունը:

Էվիանում քաղաքային տնտեսության ակտիվացմանն ուղղված քայլերից էր 1957թ. Գործարարների (համագումարների) պալատի կառուցումը: Եթե սկզբնական շրջանում բիզնես-տուրիզմը խոստումնալից էր, ապա մինչ 1972թ. այն կորցրեց հետաքրքրությունը: Զախոդման հիմնական պատճառները երկուսն էին. քաղաքի հեռավորությունը խոշոր քաղաքներից (նրանց միջանկյալ կապուղիներից) և քաղաքի գործող հյուրանոցներում բավականաչափ այցելուներ հյուրընկալելու անհնարինությունը [4]:

2000թ. վերադարձը դեպի գործարար տուրիզմ ընդունվեց ոչ միանշանակ. պահանջվեցին մի շարք ուսումնասիրություններ ծրագրի իրագործելիության վերաբերյալ: Ուսումնասիրությունների արդյունքները դրական էին, քանի որ Էվիանը, հիմնվելով առաջին հերթին իր պատմաճարտարապետական ժառանգության, հիանալի տեղադրության, ինչպես նաև առողջարանային ոլորտի նկատմամբ տաժած հատուկ ուշադրության վրա, կարող է լուրջ հայտ ներկայացնել եվրոպական շուկայում:

Գործնական հանդիպումների անցկացման համար առողջարանային քաղաքները հարմարավետ են նաև իրենց յուրահատուկ, ինքնատիպ միջավայրի շնորհիվ: Վերակառուցված Լումիերի պալատի դահլիճը, ինչպես նաև քաղաքի հյուրանոցային համալիրների՝ զգալի քանակով այցելուներ ընդունելու

հնարավորությունները /մինչև 200-400 մարդ/ համապատասխանում են գործնական հանդիպումների անցկացման համար պահանջվող միջազգային չափանիշներին:

Էվիանը բոլոր նախադրյալներն ունի վերածվելու տարածաշրջանային կենտրոնի, եթե լուծվեն նաև օդանավակայանի հետ կապված խնդիրները (մոտակա օդանավակայանը գտնվում է 60 կմ հեռավորության վրա գտնվող Կուանտրին քաղաքում):

Մշակութային միջոցառումների անցկացմանն էապես նպաստում է Շվեյցարիայի հարևանությամբ գտնվելու փաստը, և նրա մշակութային պատկերի մասը կազմելով՝ Էվիանը նպատակ է դրել վերածվելու լոգանյան և Ժնևյան թանգարանային մշակութային ժառանգության կրողներից մեկը: Մշակութային տեսանկյունից քաղաքն առաջարկում է մի շարք միջոցառումներ, որոնցից առանձնակի կարևորվում են Լումիերի պալատում խոշոր ցուցահանդեսների կազմակերպումն ու ամեն տարի անցկացվող դասական երաժշտության փառատոնը:

Իշխանությունները նպատակ են դրել քաղաքում կազմակերպել միայն քաղաքի արտաքին գեղեցկությանը համահունչ, բարձրաճաշակ միջոցառումներ: Աշխարհի մի շարք հայտնի թանգարանների հետ համագործակցության արդյունքում Էվիանում արդեն իսկ կազմակերպվել են ինչպես Սանկտ Պետերբուրգի ազգային թանգարանի 100 նշանավոր գեղանկարների ցուցադրությունը, այնպես էլ 2007թ.-ին Ռոդենի նկարների ցուցադրությունն ու դրանց վերլուծությանն ուղղված միջոցառումները: Ցուցահանդեսների ընտրված թեմաները քաղաքապետարանի կողմից միջազգային զբոսաշրջիկներին գրավելու ցանկության վառ ապացույց են:

Միջոցառումների կազմակերպման առաջին տարիներից սկսած քաղաքը զբոսաշրջիկների զգալի աճ է ապահովել: Ինչպես ցույց տվեց առողջարանային քաղաքների զարգացման բնագավառում ֆրանսիական փորձը, այսպիսի միջոցառումների իրականացման համար կարևոր է քաղաքի հիմնական շենքերի հարմարեցումը քաղաք ժամանող այցելուների հյուրընկալման և նրանց հանգստի կազմակերպմանն ուղղված բազմաբովանդակ ծրագրերի իրականացման համար:

Քաղաքի գրավչության բաղկացուցիչ մասն է կազմում **քաղաքային կազինոն** (նկ.3): Թեև 2003թ.-ին հարևան Շվեյցարիայում բացվեցին նմանատիպ շինություններ, քաղաքի շվեյցարացի այցելուները չդադարեցին այցելել Էվիան: Ընդհանուր առմամբ, 2000թ.-ից առ այսօր կազինոյի այցելուների թիվն անցել է 1 000 000-ը: Այսպիսով, **Էվիանի կազինոն** Ֆրանսիայի 193 համանման հաստատությունների ցուցակում 20րդ-ն է: Սա համարվում է շատ լավ ցուցանիշ նման փոքր ազդեցության գոտի ունեցող քաղաքի համար: Վերջապես, Էվիանի առանձնահատկությունն է 1904թ.-ին ստեղծված և 1990թ.-ին ամբողջովին վերանորոգված գոլֆի դաշտը, որի ամառային հատվածը հյուրընկալում է միջազգային մրցաշարեր: 1994թ.-ի վերակառուցումից հետո այն շարունակում է մեծացնել հեղինակությունը՝ տարեցտարի ավելացնելով այցելուների թվաքանակը:

Քաղաքի առանձնահատկություններից են նաև «երկրորդական կացարանները», որոնք կրելով սեզոնային բնույթ՝ նույնպես դասվում են քաղաքի պատմամշակութային ժառանգության տարրերի շարքին: Հիմնականում հանգիստը կազմակերպելու նպատակով կառուցված ժամանակավոր բնակության կացարանների օտարերկրացի սեփականատերերը շվեյցարացիներն են, որոնց համար Էվիանը հանդիսանում է ոչ թե բնակության, այլ հիմնականում զվարճանքների և հանգստի կազմակերպման վայր: Այս նպատակով կառուցված շինությունները կազմում են ընդհանուրի 25%-ը:

Նկ.3. Քաղաքային կազինոն

1980-2000թթ. ընթացքում քաղաքի՝ այցելուներ ընդունելու հնարավորությունները կիսով չափ կրճատվեցին: Քաղաքի՝ զբոսաշրջիկների ընդունման հնարավորությունների արդիականացման նպատակով հյուրանոցային տնտեսության բարելավման համար շատ կարևոր դեր խաղաց աշխարհահռչակ Hilton կազմակերպության կողմից 2006թ.-ին վերաբացված նոր հյուրանոցային համալիրը, որը խորհրդանշեց քաղաքի տուրիզմի վերածնունդը (նկ.4): Այս համալիրի կառուցմամբ ավելացան Էվիանի՝ զբոսաշրջիկների հյուրընկալման ոչ միայն քանակական, այլև որակական հնարավորությունները: Այս համալիրի կառուցման հաջողությամբ խրախուսված՝ կարճ ժամանակ անց կառուցվեցին և բացվեցին մի քանի այլ հյուրանոցային համալիրներ: Քաղաքում սկսեցին կառուցել զբոսաշրջիկների ընդունման, այսպես կոչված, «տուրիստական տներ», ինչը նոր որակ հաղորդեց այս ոլորտի զարգացմանն ու զբոսաշրջիկների տարբեր խավերի հյուրընկալման հնարավորություններին: Շատ կարևոր է հասարակության լայն հատվածներին բավարարող պայմանների ստեղծումը՝ առաջարկի հարմարեցումը պահանջարկին:

Նկ.4. Վերաբացված Hilton հյուրանոցը (2006թ.)

Քաղաքապետարանի գործունեության ծրագրերի հստակեցման արդյունքում հաջողվեց վերականգնել զբոսաշրջային կորցված ուղղությունները, վերաբացվեցին բազմաթիվ հյուրանոցներ, առևտրի կենտրոններ և այլ հաստատություններ, որոնց մեջ արդյունավետության առումով առավել շահութաբեր են 4-աստղանի հյուրանոցները: Այս հաստատություններին հաջողվեց աճ ապահովել հատկապես գործնական նպատակով քաղաք ժամանած այցելուների հաշվին:

Քաղաքական ճիշտ մարկետինգի և հաղորդակցման բարձր մակարդակի արդյունքում **գործարար տուրիզմը** զգալի հաջողություններ գրանցեց Էվիանում: Եթե 1995թ.-ին հաճախելիության աճը կազմում էր 7,5%, ապա 2006թ.-ին այն կազմեց 15%: Տուրիզմի այս տեսակը զգալիորեն նպաստում է նաև քաղաքային ենթակառուցվածքների զարգացմանն ու կազինոյի շահութաբերության աճին, որոնք օգտվելով քաղաք գործնական նպատակով այցելած զբոսաշրջիկների թվի աճից՝ սկսեցին առաջարկել բազմապիսի միջոցառումներ:

Տուրիզմի այս տեսակը, առաջարկելով քաղաքի զարգացման խոստումնալից հեռանկարներ, շատ հաճախ քաղաքից վանում է սահմանափակ հնարավորություններ ունեցող զբոսաշրջիկներին: Քաղաքի զարգացման համար պատասխանատու որոշ անձինք, լավ հասկանալով ստեղծված իրավիճակը, մեղադրում են տուրիստական գործալությանը քաղաքի շքեղության պատկերը գերազնահատելու մեջ և զարգացման ուղղությունը տեսնում են հաճախորդների բազմազանության և տարբեր խավերի համար համապատասխան պայմանների ապահովման մեջ: Բարձր խավի զբոսաշրջիկների հանգիստը հիմնականում կազմակերպվում է հյուրանոցներում, նրանց հետաքրքրությունների մեջ չէ հասարակական սպասարկման օբյեկտներ հաճախելը: Հաշվի առնելով բարձրաստիճան այցելուների հետաքրքրությունները՝ քաղաքի հասարակական սպասարկման կառույցները սկսում են առաջարկել լյուքս, բարձրորակ ծառայություններ: Այսպիսով, ժամանակի ընթացքում Էվիանը դասվում է «լյուքս» համբավ ունեցող քաղաքների շարքին, որը մի շարք քննարկումների առիթ է հանդիսանում:

Գործարար տուրիզմը քաղաքաշինական առումով կարգավորեց քաղաքի զարգացումը տարվա բոլոր եղանակներին: Սակայն, այս առավելությունները հաշվի առնելով, պետք է նշել, որ քաղաքը, ընտրելով կոնկրետ զարգացման ուղղություններ, այլ առողջարանային քաղաքների համեմատ քայլեր չի ձեռնարկել սպորտային ենթակառուցվածքների զարգացման համար, ինչն էապես կնպաստեր շքեղ և բարձրաճաշակ համբավ ունեցող քաղաքում զարգացման այլ ուղղությունների ներգրավմանն ու բազմաթիվ տարրերի իրականացմանը:

Ուսումնասիրության ամփոփման համար կարելի է առանձնացնել քաղաքի զարգացման ոլորտում գրանցած հետևյալ ձեռքբերումները:

- Քաղաքի հաստատությունների զարգացման, զբոսաշրջիկների ընդունման քանակական և որակական բարելավման, կյանքի որակի պահպանման և բարելավման քաղաքականությունը կարողացել է այս փոքրիկ քաղաքը վերածել մշակութային և գործարար տուրիզմի կենտրոնի, ուր չի անտեսվում նաև տեղական առողջարանային տուրիզմը:
- Ընտրված ուղղությունների շահավետության և տնտեսական արդյունավետության գնահատման համար կպահանջվեն տարիներ, սակայն արդեն այն հնարավորություն է տվել քաղաքի գործունեությունը կազմակերպել տարվա բոլոր եղանակներին:
- Տարածաշրջանային առումով գործարար տուրիզմի ուղղություն ընտրած քաղաքների՝ Լոզանի, Ժնևի, Մոնտրոյի ահեղ մրցակցության պայմաններում Էվիանը կարողացել է առավելագույնի հասցնել իր հնարավորությունները:
- Ճիշտ և համարձակ քաղաքականության արդյունքում շեշտը դրվել է քաղաքի պատմաճարտարապետական ժառանգության արժևորմանն ու շրջակա միջավայրի գնահատմանը: Էվիանի ձևավորած տարածքային ինքնատիպությունն էլ ապահովում է նրա գրավչությունը:

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ КУРОРТНОГО ГОРОДА ЭВИАН ЛЕ БЕН ФРАНЦУЗСКОГО РЕГИОНА РОНА АЛЬПЫ

Город Эвиан-ле-Бен находится в регионе Рона-Альпы и занимает свое особое место среди 15 курортных городов региона. Еще в средневековье он был известен благодаря целебным свойствам своей минеральной воды. Около источников минеральных вод были построены основные санатории, был сформирован современный город. Развитие учреждений в городе, качественное улучшение обслуживания туристов, политика улучшения качества жизни превратила этот маленький город в центр культуры и туризма, где не игнорируется также и местный оздоровительный туризм. Осуществленные широкомасштабные градостроительные проекты городских властей стали основой для возрождения города Эвиан. До осуществления шагов по реализации программ развития города были проведены их тщательные исследования и анализ. Исследование опыта развития может быть полезно для оценки перспектив развития г.Джермук в Армении.

Ключевые слова: курортные города, развитие, архитектура, туризм, курорт.

N.A.Avetisyan

DEVELOPMENT TRENDS OF THE RESORT CITY EVIAN LES BAINS, RHONE ALPES REGION IN FRANCE

The resort city Evian Les-Bains is in the Rhone-Alpes region in France, and it occupies a special place among 15 resort towns in the region. Even in the Middle Ages, the town was known with its healing properties of mineral water. The main resorts were built around sources of mineral water and the present town was formed. Developing of institutions in the city, improving tourist services, policies to improve the quality of life, which could change this small town into the center of culture and tourism, at the same time the local health-improving tourism wasn't ignored. Accomplished large-scale urban development projects of the city authorities have become the basis for the revival and development of the city. Prior to taking steps to promote the development of the city Evian, long-term studies and in-depth analyses were done. In this regard, researching of Evian's experience may be useful for the future development of the city Jermuk in Armenia.

Keywords: resorts, development, architecture, tourism, sanatorium.

Գրականություն

1. **Christian Jamot.** Thermalisme et villes thermales en France/ Université de Clermont-Ferrand II. Publication de l'institut d'études du massif central, 1988. 540p.
2. **Villes d'eaux en France/** Ecole nationale supérieure des beaux-arts (France). Paris, 1985. 397 p.
3. **Dominique Jarrasse.** 2000 ans de thermalisme. Economie, patrimoine, rites et pratiques. Publication de l'institut d'études du massif central, collection « Thermalisme et Civilisation». Presse Univ. Blaise Pascal, 1996. 236 p.
4. **Marc Boyer.** Le thermalisme dans le grand sud-est de la France. Presses Universitaires de Grenoble, 2005. 420p.

Ավետիսյան Նարեկ Ավետիսի (ՀՀ, ք. Երևան)- ԵՃՇՊՀ, ասպիրանտ, հեռ. բջջ. (091)219588, e-mail: aveen89@mail.ru
 Аветисян Нарек Аветисович (РА, г.Ереван)- ЕГУАС, аспирант, тел. моб.: (091)219588, e-mail: aveen89@mail.ru
 Avetisyan Narek Avetis (RA, Yerevan)- YSUAC, postgraduate student, cell phone: (091)219588, e-mail: aveen89@mail.ru

Ներկայացվել է՝ 08.02.2013թ.

Ընդունվել է տպագրության՝ 27.02.2013թ.